

Asif Ata deyirdi: "Füzulilərə qayıtmaq vaxtıdır, Nəsimilərə qayıtmaq vaxtıdır. Ədəbi ideyalar vaxtıdır". Bəs ölçünü necə müəyyən etməli? İndi çoxunun klassikaya qayıdışı hərfi hərfinə anladığı kimimi qayıtmaq? Ya bu prosesdə ədəbi yaradıcılığın yeni, bənzərsiz özünüifadə çalarını, xəttini yaratmaq? Əslində Atanın sunduğu ideya ipuclarını aydınca göstərir. Füzuliliyə, Nəsimiliyə qayıdış şübhəsiz, onları hərfi hərfinə təkrar etmək kimi anlaşılmamalıdır. Yaradıcılıq bənzərsizlik olaydır, başqasını təkrarlamamaqdır. Deməli, Atanın "Ədəbi ideyalar vaxtıdır" fikri burada mahiyyət ölçüsündə çözümlə, çıxış yolu tapmaq üçün gözəl imkanlardan biridir. Oxuculara Atanın Füzuli ilə bağlı iki iç-səsinə təqdim edirəm. Bu, Asif Atanın Füzulisidir...

İşıqlı Atalı

Asif Ata Füzuliyimiz — Aşiqliyimiz

1. Eşq – İnam
Füzulidə Eşq – İnam səviyyəsindədir, sevgili İlahi Varlıqdır; Aşiq – Eşq Məminidir.
Füzulidə Eşq – Dindir; Aşiq – Dindardır. Füzuli Eşqdən başqa din tanımır.
Xublər məhrabi-əbrusinə qılmazsan sücud,
Dinini döndərgil, ey zahid ki, yaxşı din deyil.
Eşqdən kənardakı Din – Dinsizlikdir Füzulidə; Eşqdən kənardakı səcdə – Səcdəsizlikdir; Eşqdən kənardakı Etiqad – Etiqadsızlıqdır.
Eşq məminliyindən başqa məminlik yoxdur Füzulidə.
Hər yana baxsam, sūrahəi tək sücud etmək işim,
Qanda olsam, bədə tək düşmək ayağa adətlim.
Səcdə Aşiqlik İzhandır, İnam Tesdiqidir. Füzuli Səcdə vasitəsiylə Səcdəsizliklə döyüşür, Aşiqlik vasitəsiylə Zahidliklə döyüşür. Eşq evi məscidə qarşı durur Füzulidə.
Ey olan sakini-məscid, nə bulubsan bilməm,
Buriyasında onun buyi-riyadan qeyri?
İmanə gəlmək Füzulidə Eşqə gəlmək olur:
Eşqsizlik – küfrdür; Zahid əslində kafirdir, İmansızdır.
Görməyincə hüsnünü imanə gəlməz aşiqin,
Yüz peyğəmbər cəm olub, göstərsələr min möcüzat.
Sevgiliyə üz tutmaq Füzulidə Allaha üz tutmaqdır; Hüruti davamçıdır əslində Füzuli.
«Sevgili – Allahdır!» deyir Füzuli, Allahlığı sevgilisində gö-

İşıqlı Atalı

rür.
Ey Füzuli, yərə döndərdim üzüm əğyardən,
Xəsmi çox gördüm, sığındım sidqilə Allahimə.
Eşq vasitəsiylə Füzuli həqiqətsizliklə döyüşür, əslində inam vasitəsiylə İnamsızlıqla döyüşür.
Müəzzin naləsin alma qulağa, düşmə təşvişə,
Cəhənnəm qapısını açdırma, vaizdən xəbər alma.
Aşiqçilik İnamçılığı yaranır Füzulidə.
2. Eşq – İdrak
Füzulidə Aşiqlikdən Yüksək İdrakilik Yoxdur. Aşiqlik İnsanı kamal əhli eləyir. Eşq – İdraki

Yanmaqdan, şamtek əriməkdən Usanmamaq, Doymamaq; Yana-yana Qalmaq, eşq halına ucalmaq, Eşq halında İlahiləşmək...

Derəm əhvalımı cananə qılam öz, vəli,
Görə bilməm özümü onda ki, canan görünür.

Eşqdə özünü itirmək və tapmaq, özündəki Böyüklüyə çatmaq

Neçə illərdir səri-kuyi-mələmət bəklərimiz,

Ləşkeri-sultani-irfaniz, vilayət bəklərimiz.

Özündən keçmək özümlüyü, eşqə xidmət sultanlığı, ləyaqəti.

Yar qılmazsa mənə cövrü cəfadən qeyri,

Mən ona əyləməzəm məhrü

Asif Atanın Füzulisi

Ucalıqdı Füzulidə – ömrün İdraki hasilatıdır.
Həyat sərf edibən dərd qılımsam hasil,
Sirişki-alü-ruxi-zərd qılımsam hasil.
Dərd – İdrak Dərsidir Füzulidə, Müdrilik Məktəbidir, kamillik yoludur, İnsanı Zaman üzərində Yüksəldən.
Şəhidi-eşq olub, feyzi-bəqa kəsb eyləmək xoşdur,
Nə hasil bivəfa dəhrin həyatı-

vəfadan qeyri.

Cəfaya qarşı – Vəfa, cövrə qarşı – mehr, – Aşiqlik əhvalıq Zamanı üstələmək. Eşqdən məhrum olanlar, Dövrənçilər – cəfaya qarşı cəfa, cövrə qarşı – cövr əhvalından Yüksəyə qalxmırlar; Aşiqlik – İlahi əhvaldır gerçəkliyi öten.

Min can olaydı, kaş mənə-dilşikəstədə,

Ta hər biriylə bir kəz olaydım fəda sənə.

Aşiq – Fədakarlıq Təşnəsidir;

Füzuli, şad olub şükr etməyimmə nemətim artar.

Dərd-qəm adlı nemət yaradır eşq, Aşiq İradəsinin neməti yaranır, dərdin nemət yaratmaq qüdrəti peyda olur; əzab bərbəhresi yaranır.

Dərd-Qəm yükü düşür çiyinə Aşiqin, Ağır nemət düşür aqibətinə; Aşiq İradəsi adlanan İlahilik yaranır – Aşiq Səlahiyyəti Təsdiq olunur – Qeyri-adi.

Yaşım təxti-rəvandır, tacizərim şöleyi-ahim,

müstəarindən.

Eşq İnsanı Gerçəklik üzərində Yüksəldir, bu, İdraki Yüksəlişdir – İdrakin Yüksəlməsidir – həqiqətçilik Dərdiylə, əzabıyla, səbriylə, Dözümüylə bir yerdə.

Eşq – İnsanın İdrak Göyüdü; İdrak Eşqdə Göyləşir, – Əsilləşir, Saflaşır.

Olma xali dudkeşlər söhibətindən, ey könül,

Gər dilərsən edəsən ayineyi-İdraki saf.

Eşqsizlik – Füzulidə İdraksızlıqdır; Aşiqi Eşqdən qorumaq – naşılıqdır. Eşq divanəliyində sonsuz İdrakilik var, Eşqsiz Beyində İdraksızlıq Yuva qurub.

Eşq sevdasından, ey naseh, mənə mən eyledin,

Yox imiş əqlin, mənə yaxşı nəsihət vermədin.

Eşqdə Aşiqlik Müdrikliyi yaranır – Ağlasığmaz.

3. Eşq – Mənevyyat

Eşq – İlahi Mənevyyat yaradır; İkinin Bir olması, heyrət Üviyyəti, Fədakarlıq Təşnəsi, Ali «Mən» Müqəddəsliyi

Dil uzadar bəhs ilə ol ariz-xəndənə şam,

Od çıxar ağzından, etməzmi həzər kim yanə şam.

özündənkeçmə burada Vəcd səviyyəsində, Ehtizaz səviyyəsindədir. Vəcd, Ehtizaz xislətli Fədakarlıq istəyi yaranır Eşqdə: Aşiq mənevyyatı İlahiləşir.

Xali etmişdir mənə menden məhəbbət, dustlar,

Eyb qılın görəniz ələmdə biperva mənə.

Özünü özündən ayıran Ehtiras əslində özünü özünə çatdıran Ehtirasdır; özünü özündən Artıq, Böyük, Yüksək ələyən Ehtirasdır; mənevyyatın üvi səviyyəsindədir; bu hal Aşiq Mənevyyatını Müqəddəsliyə Qerq ələyir.

Her küduretdən mənə pak etdi səyli-xuni-dil,

Şükr-lillah, atəşi-eşqin mənə yandırdı pak.

Aşiqlikdən mənevyyat Göylüyü yaranır – Yərdəkileri ucaldan.

4. Eşq – İradə

Eşq – İlahi İradə yaradır; Bəlani, Əzabı – nemət kimi qəbul etmək, Dərddə, Bələda, Əzabda Böyümək; Dərddən, Bələdan, Əzabdən Dönməmək, əzabkeşlik, cəfakeşlik İnamına, İnadına Yetmək; onlardan Güc almaq.

Çox olduqca qəmu dərdim rəhi-eşq içrə xoş hələm,

Görün kim, dövləti-eşq ilə nə sultanlığım vardır.

Eşq Bələsı – Dəhşətdir; Aşiq İradəsi – Dəhşətdən Fəlakət yaradır. Qara baxt Aşiq Aqibətində Ağarır.

Əzəl katibləri üşşaq bəxtin qarə yazmışlar.

Bu məzmun ilə xətt ol səhfe-yi-rüxsarə yazmışlar.

Eşq – Dərd Yoludur, həm də Aşiq əlacıdır. Aşiq Dərd Yolundan dönmür; Dərd əlacına çatır, o, eşq dərdindən başqa dərman tanımır.

Eşq – Dərd Dərmanı Yükdür – Bələli və Şəfqətli.

Aşiqlik – Bələli Şəfqət Aqibətidir. Bələnin – nicat səviyyəsindədir; Fəlakətli Səadət Yoludur; – bu Yolu keçməyə İlahi İradə gərək.

Eşq dərdilə olur aşiq mizacı müstəqim,

Düşmənimdir, dustlar, bu dərdə dərman eyləyən.

Eşq Yolu – Ağrı Yoludur, Yanğı Yoludur;

Cövr odu yaxdı mənə, yanımda durma, ey könül,

Bir tutulmuş atəşəm, qürbü civarımdan saqın.

O, həm də həqiqət Yoludur;

bu səbəbdən də Fərəh Yoludur. Aşiq İradəsi Bələdan İlahi Barçətirir.

Ey Füzuli, çox mələmətdən mənə mən etməgil,

Mən nihali-gülşəni-dərdəm, mələmətdir bərim.

Aşiq – Eşq Yolunu – qəm Yolunu sona qədər gedir; bu Yolda Aşiqlik Qüdrətinə Yüksəlir.

Qəm kimi öldürsə, canan tək qaçar menden yana,

Şahi-dərdəm iltica eylər ülüv-vi-cahilmə.

Dərd Şahlığıdır – Aşiqlik, Dərdin – Şahlıq Yükdür, Yoludur, Aqibətidir. Eşq – Möhnət Yolçuluğu, Qətiyyət əhvalıdır.

Gərçi ey dil, yar üçün üz verdi yüz möhnət sana,

Zərrəcə qəti məhəbbət etmədin, rəhmət sana.

Eşq qətiyyətdən – Ali həqiqət yaranır; gerçəklikdən Üstün; Giritari-qəmi-eşq olalı azadəyi-dəhrəm,

Qəmi-eşqə mənə bundan bəter, yarəb, giriftar et.

5. Qohumluq

Füzuli Eşqi – Zərdüşt İşığıdır – Ateşin.

Babək Fərəhidir – Döyüşkən. Qorqud Həyanlığıdır – Uca. Hürufi İnsaniliyidir – Vəcdli.

Muğam Loğmanlığıdır – Ehtizazlı.

Saz Carçılığıdır – Şövlü.

6. Ölçü

İnam səviyyəsində Aşiqliyimiz var – Zamandan Üstün.

14-cü il (1992)

Nikbinlik (Füzuli üstə)

1. Kədərdən qəhərlənməyə nə var, kədərdən bəhərlənmək gərək!

Füzuli kədərlənir, həm də kədərlə qaynayıb-qarışır, kədərə qovuşur, kədərleşir. Həm: Mənim tək heç kim zarü pərişan olmasın, yarəb! deyir, həm də "zarü pərişanlıq məkanı" haqqında:

Mübarək mülkdür ol mülk, vi-ran olmasın, yarəb! – deyir.

Həm kədər dəhşətini "heç bir müsəlmana" qiymir, həm də dəhşətlinin peşiman olmasını istəmir:

Görüb endişəyi-qətimdə ol mahi budur virdim

Ki, bu endişədən ol mah peşiman olmasın, yarəb!

Füzuli kədərli olduğu dərəcədə nikbindir. Kədər üstə nikbindir, nikbincəsinə kədərdir, bu – yüksək, müdrək nikbinlikdir, bəsitlərin əli çatmayan, ünü yetməyən, ağlasığmaz, İdraki nikbinlikdir. Ona yetmək üçün yol getməlisən!

(ardı gələn sayımızda)